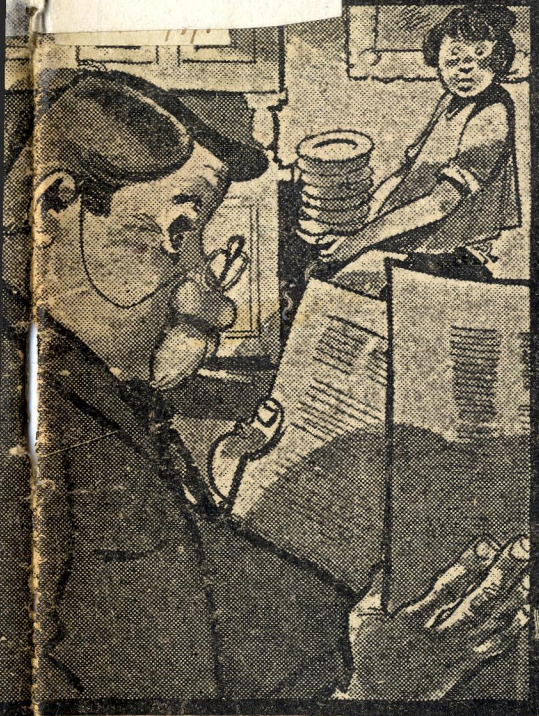

20.10.06

БІБЛІОТЕКА
МЕННОГО

АРКАДІЙ ЛЮБЧЕНКО
№ 2002

ЦІНА 4 К.

0610

АРКАДІЙ ЛЮБЧЕНКО

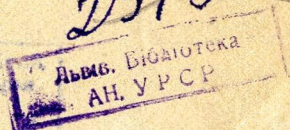
№ 2002

Державний Науково-Методологічний
Комітет Наркомосвіти УСРР ухва-
лив до вжитку по книгозбірнях для
малописьменних за № 283 з 19 лю-
того 1930 року

63718/17.

23136

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

Львів, 1-й т. 2-а. УССР - 1974.

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літо-
пису Українського Друку“, „Харківському репертуарі“
та інших публікаціях Української Книжкової Палати.

Друкарня „Укр. Робітник“

Укрголовліт № 2117

З а м. № 547

Тир. 80.000

1 аркуш

Харків

1990

Львівська державна
наукова бібліотека

№

2776

Газета була у великих жирних плямах, пахла гасом, і Борис Петрович, беручи її до рук, гидливо поморщився.

— Ну, хіба ж так можна? Га? Дивіться!—помахав він газетою перед самим носом Марти і, перебігши оком по огрядній підтиканій постаті із закованими рукавами, знову поморщився і почав картати:

— Та й на себе подивіться, хіба так можна? Все ж таки ви куховарка, а ходите, як той із мазницею. Хтобудь із публіки ненароком гляне в кухню—і втече... Від одного вигляду втече... Та моя

побіжка вас і дня не тримала б. Скільки вже говорилося, і все, як на вітер... Ще й губи дуєте... А я маю право сказати—я хазяїн, столовка моя, ви в столовці служите... Значить...

— Ото вже завелл, — перебила, парешті, Марта, — раз ви хазяїн, то підсиште грошей. Тоді й буду чистішою ходити. А що я вам газету спортила, так хіба ж я винна! Несеш із базару все жужмом—ну, десь і хлюпнуло... Навмісне спортила, чи що?

І, крутнувши спідницю, вийшла. Борис Петрович закусив вуса, подивився їй вслід, похитав головою.

58 — Народ... ненажерн... — процідив він півголосом, і на обличчі відбилася потайно-ущіплива думка.

Найчастіше такі докори перепали дітям, причому Борис Петрович і перед ними любив посплатися на покійну жінку, як на бездоганний приклад, і вичитував голосно, підкреслено, смакуючи кожне слово, щоб і сторонні чули. Любив Борис Петрович повеличатися, заграти, як актор.

Сьогодні ж, хоч не було нікого із сторонніх і хоч сам він мав на собі заходжену пару, але його просто нервували матеріяльні невдачі, що поспалилися останніми днями, і він був готовий до всього причепитися.

Та й Марта, на його думку, являла собою найкращий об'єкт для розрядки. Марту він вважав за створіння нижчого ступеня. Як колишній власник п'ятиповерхового

будинку, він ставився до неї з певним упередженням та своєрідною погордою.

Борис Петрович розгорнув газету. З того часу, як зміцнилася революція, він перестав читати перші сторінки й завжди починав з оголошень, промислової хроніки та ринкових відчитів. Цікавився також рубрикою „Пригоди й злочини“. А коли зазірав далі, то хіба що з'являлася виключна новина, про яку гомоніли в столовці.

Над самими „Пригодами“, у великій сіро-синій плямі купчилися стовпчики чисел. Думаючи, що то якісь нові біржові підсумки, Борис Петрович враз утопив туди очі.

Над числами стояло:

Виграшна лотерея

Коли прочитав, руки в нього затримтіли. Швидко поправив окуляри й знову підніс газету до самого носу.

Числа, числа, числа...

Лапнув за бокову кешеню, виїняв записну книжку й почав звіряти.

У нього крім своїх номерів були старанно записані й декого із сусідів та знайомих, що лотерею вважали за справу сумнівну. Поділяючи на словах їхню думку, він все ж таки занотовував. Певно, мав на меті якісь цікаві міркування, і тому так тримтіла газета в його руках і так зворушено розбігалися очі.

Числа, числа, числа...

І все не те, і все не те...

Під самим носом пахло нафтою, але він готовий був цілувати цю сіро-синю пляму, абп... що таке?

№ 2002.

Тут і там. Невже?

Протер очі, ще раз глянув.

Так. І тут і там—№ 2002.

А в записній книжці проти номера стояло: Марта.

Хвилинку він сидів нерухомо, наче прикипів до стільця.

Потім з-під лоба оглянувся і, тихенько склавши газету, тихенько сунув її разом із книжкою до кешені.

Цього він ніяк не сподівався. Записав він слівце випадково, бо якось лише на момент показано йому квитка. Видко було, що Марта квитка береже й до лотереї ставиться з довір'ям, але, як завжди,

ховається від усіх, мов той слп-мак у хлипавку.

Він довго не міг освоїтися з думкою, що Марта виграла. Кілька разів забігав до кухні, обережно кидав на неї пильні погляди й щоразу, сам дивуючись, помічав у ній щось нового, на що раніше й не звертав уваги. Щоразу Марта набирала в його очах якихся чудних рисок—перетворювалася, здавалася іншою.

Йому було приємно, що він покищо господар такої цікавої таємниці, але в той же час заздрість дряпала під серцем.

Марта помітила його гострий позір. Цей позір видався їй трохи дивним, та зрозуміла вона по-своєму. Спочатку пов'язала голову чистою хустинкою, спустила нижче

спідницю. А потім надокучило, що хазяїн настирливо крутиться в кухні, і вона пробуркотіла:

— Чого б ото я товклася між горшками?.. Ідіть собі звідси, єй-право...

Борис Петрович ледве дочекався четвертої години (так—у газеті) і побіг у місто, до будинку, де відбувалася лотерея. Розпитавши, що і як, він живосилом протиснувся наперед. На щастя, нагодився знайомий, що часто бував у столовці, і через нього Борис Петрович почав ретельні розвідки.

— Який, ви кажете, номер? 2002?—здивовано й непокійно запитав той у Бориса Петровича,

повертаючись по якімся часі з-за перегородки.

— Так. 2002.

— Так знаєте що? Зливок чистого золота в два фунти. Отой, про якого писалося...

Борис Петрович почув, як гаряча хвиля вдарила йому в голову, виступаючи потом на обличчі, як заніміли ноги, але стримав себе й криво посміхнувся:

— Та не жартуйте... Кажіть правду.

— Та єй-бо... Ну які жарти?.. Можете сами піти й переконатися. От так повезло!.. Віншую!

Борис Петрович залобігливо труснув головою:

— Ні, ні, ні!.. Це ж не я!.. Це приятель у мене. Занедужав, розумієте... Лежить, бідолаха... А

скажіть, голубчику, коли ж впадуть?

— Через два тижні. Приходьте — і могорич!

Мов божевільний, вибіг він па вулицю. Завзято штовхався на пішоходах. Спотикався. Мало не потрапив під трамвай. Нічого не розумів. Нічого не бачив — тільки палали розтопленим золотом величезні цифри: 2002.

Коли ж узявся за клямку своїх дверей і згадав про Марту, прохололо, вщухло.

Постояв трішки й пішов провулком повз свій двір.

Його найбільше непокоїло, що Марта завчасно може довідатися. Сьогодні вона ще нічого не знає — це ясно. Але завтра чи то на базарі, чи де-інде напевно ж почує і

почне докопуватись. Тоді буде пізно. Тоді вже ніякими силами не видурити в неї квитка, і пропаде—страшно подумати!—пропаде з-під самісіньких рук така сума. Скільки ж можна зробити! Зразу всі свої невдачі полагодити: столовку к чорту, замість неї ресторан, прибутки... Страшно подумати!..

Але як добути отого квитка? Марта не така вже й макуха—легко не видуриш...

Довго ходив Борис Петрович, і десятки найрозмаїтіших плянів юрмилися, перекидалися в його голові.

Голова вже починала крутитися, в роті сохло, наче з огневиці, в очах туман, і в тумані величезні гарячі цифри...

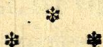
Стемніло вже, коли пішов додому. Перемагаючи своє хвилювання,

він роблено спокійно приступив до щоденної поранки. Але щойно на-вернулася на очі Марта, серце його враз стиснулося—вона й не вона. Не Марта, а якась загадкова, чудна істота. Навіть не те—якесь чортovinня, живий, рухомий № 2002.

— Марто,—піймав він її в проході за руку,—у мене до вас є дуже-дуже важне діло. Коли впро-раєтесь, зайдіть до мене.

Вона здивовано глянула на нього й тихо покійно відповіла:

— Добре.

Коли зачинили столовку, діти вже спали. Борис Петрович старанно затушкував двері до їхньої кімнати й нетерпляче навшпиньках

крутився з кутка в куток, поки не ввійшла Марта.

Ввічливо запропонував сісти. Для бадьорости скрутив цигарку, одкашлявся й почав:

— Те, що я вам зараз скажу, вас дуже здивує. Може й вразить, але що робити... Тепер такі часи, такі часи, що кожної хвилини до всього треба бути готовим... Ви, Марто, у мене служите вже два роки й дитину при собі держите. Здається, нічим я вас не кривдив, гроші платив акуратно, тільки за нехлюйство вимовляв, як от навіть сьогодні, але ви ж сами знаєте, що...

— Борисе Петровичу,— раптом заморгала Марта,— я вже знаю, до чого це ви... Борисе Петровичу, я ж, голубе, не винна, бо робота

моя така. Знаю я, що ви з благородних і чистоту любите, але якщо хочете мене за це штрахувати, чи службу відмовити, то...

— Та почекайте, не те,—перебив Борис Петрович,—ви краще слухайте. Ви думаєте, мені справді так важно, що хтось там із публіки побачить вас брудною? Думаєте, важно? Наплювать!.. А мені важно, щоб ви, ви були чиста. Ви пам'ятаєте мою небіжку? Ані тобі порошинки. Я звик... Да... А тепер послухайте—я сам, у мене діти. Ви теж самі й у вас дитина... Я вже не молодий, і ви не молоді. Розумієте?..

— Ой, матінко, ви щось таке говорите, що я й боюся...

— Не бійтесь, Марто, я чесна людина... Дурисвітство мені вже

пе по літах. Вже кілька разів під-
бивало мене все вам сказати, але
замість того або мовчав, або лаяв-
ся... Та що там довго? Кажіть
просто: підете за мене заміж?

Марта остовпіла.

А Борис Петрович підсунувся
до неї ближче, взяв за руку і,
зазираючи в очі, густо засипав
словами. Говорив про те, як вона
хазяйнуватиме в столовці, як гарно,
спокійно вони будуватимуть життя
та вчитимуть разом дітей. Говорив,
що вона давно вже впала йому в
ско, що любить її, в барвистих
словах розгортав широчінь свого
почуття.

Пояснив, чому мовчав досі. Хотів
бо, як чесна людина, себе пере-
вірити й підготувати Марту. Між
іншим, ревниво закинув про сусіду

17

Львівська державна
наукова бібліотека

АН УРСР

2276

23136

шофера, який вчащає на кухню,
і просив негайно з ним покінчити.
Просив надовго справу не відкла-
дати—завтра ж піти й записатися.

— Ну, Марточко?

Вона була, мов у сні. Вона ніяк
не могла збагнути.

— Чекайте, дайте хоч подумати...
Я ніяк...

— Та що ви, наче дівчинка!..
Говорять же двоє дорослих. Говорю
я, Борис Петрович, якому, здається,
повірити можна. Все в ваших руках.
Або так, або так. Вирішуйте!..

— Я... добре...

Він звабно припав до руки і,
лише коли одірвався, помітив, що
рука пітна та червона, а під ніг-
тями густі жалобні смуги. Його
занудило, і він швидше одвернув
голову.

— Чудно мені, чудно...—звільна, в солодкій задумі прошепотіла Марта,—ніяк не стямлюся... Й чому так швидко? Завтра? Дайте хоч...

— Ні, Марточко,—занепокоєно перебив її,—це не швидко, це вже давно. Більше чекати не можу й не хочу!.. Доволі чекати!.. Завтра ж, неодмінно завтра!..

Майнула думка, щоб зразу перейти до головного, але вчасно схаменувся. Зрозумів, що цим можна тільки викликати підозріння і зіпсувати всю справу. Найкраще — теж завтра, коли розчерк пера остаточно заспокоїть і переконає.

Вночі, як завжди, постукав шофер.

Марта злегка відхилила двері і

через тоненьку шпарку холодно заявила:

— І не ходи і не грюкай... Кінець.

— Чи не здуріла, Марто? Що таке?

— А таке... Виходжу заміж за хазяїна. Завтра на запис іду. Поняв?—і перед самим шоферовим носом хлопнула дверима.

Вона довго не могла заснути. Подушка горіла, горіли щокни. І думок гарячих була повна голова.

Згодом засвітила лампу, зняла засиджене мухами дзеркальце і, старанно обтерши його, глянула на себе. Схвилювані, великі очі, наче сп'янілі, наче злегка заволоклися сльозою. А під очима зморшки, і на лобі зморшки, і підборіддя в зморшках. Життя встигло

вже покласти чимало відзнак, так покалічило, що вона їй не сподівалася.

І вдивляючись, вона помаленьку починала щось згадувати, починала пізнавати ці завчасні відзнаки, читати по них, як із книжки. Все її життя з вічними турботами, вислужуванням, поневірянням, терпеливе, велике для неї і непомітне для інших життя враз стало, як на долоні.

Марта зідхнула, але почула, що їй радісно-легко. Тепер цього вже не буде, тепер усе буде інакше, по-новому...

Раптом погляд її зупинився на сорочці—брудна, в жовтих пасмах. Стало самій соромно, аж заговтузилась на ліжку. Коли ж спало на думку, що така нечепурність най-

швидше може відштовхнути від неї Бориса Петровича, вона жахнулася і дала собі слово завтра ж упорядкувати своє вбрання.

Ніч проповзла, як ті мари, неспокійна, розхрістана...

Уривками ввижалося щось гарне, ввижалося і страшне.

На ранок, лежачи нерухомо, мов після важкої хвороби, вона довго не могла опам'ятатися. Все, що сталося вчора, здавалося тільки чудним сном. Було навіть смішно. А коли в розплющені очі плигнули пустотливі сліпучі зайчики, проганяючи паморочну дрімоту, коли перед свідомістю у всій неможливій величині виросла безсумнівна дійсність, — Марта занепокоїлась.

Більше й більше охоплювала її

розважність. Особливо дивною здавалася їй напосідливість Бориса Петровича.

Все ж таки краще спочатку подумати, перевірити. Не завадить трохи відтягти. Тоді, принаймні, можна зважити справу всебічно, бо зараз ніяк не приймала свідомість несподіваної думки про спільне життя з хазяїном—та ще й з колишнім паном. Панів уже Марта добре знала. Чимало їй доводилося терпіти! Правда, тепер і собі вона знала ціну, не боялася хоч кому відверто сказати в очі те, що мала на думці, і була з цього щаслива й горда. Вона надто цінувала власну волю та незалежність, якої так довго ждала, дорожила нею навіть у буденному, дрібному житті, і тепер непокоїлась,

що цю волю до певної міри можуть
спломіць підтягти. Але може тепер
і колишні пани стали справді щиріші,
справді змінилися, як і все
довкола?..

Марта ще не встигла остаточно
вирішити, як на порозі з'явився
Борис Петрович і, тепло приві-
тавшись, замиловано взяв її голову
в руки.

— Я жду. Ходімо.

— Ой, голубе... Мо, почекаємо?..
Та вже краще з педілі?..

— Ні, ні, ні!—заквапився він,
ласкаво посміхаючись.

І знову почав доводити, що від-
тягування лише ускладнить справу.
Головне, як він запевняв, сьогодні
якраз припадали його особисто-

історичні і місяць і день: цього ж числа він дружився за попередніх разів.

— Мабуть, так на роду написано,—промовив Борис Петрович і рішуче, невідступно додав:—Так я жду. Через чверть години йдемо.

— Ой, чудно мені...—але вона більше не змогла противитись. Повірила. Повитягала всі свої вузлики та схованки, розгребла їх, похапцем збиралася. І до краю була стурбована, що не має ні одної чистої, гарної сорочки.

Далі вона вже нічого не пам'ятала... Далі—півдня, як у тумані...

І тільки як вийшли вже з похмурого чужого будинку, де розписувались і хтось, віншуючи, почав тиснути їй руку, вона трохи опам'яталася.

— Ой, лишенько, я й забула!.. Вечір скоро, а в мене й досі м'яса нема! Ідїть собі, а я побіжу...

Її хотіли утримати, кликали, сміялися, але вона одмахнулася і, спотикаючись, мерщій побігла на базар. Її тепер гнала одна лише хвилююча, настирлива думка.

Коли ж, за порадою знайомих крамарів, вона з цією думкою за-скочила до старого базарного ма-стака, той, глянувши на її зашаріле обличчя та нервові рухи, враз на-сторожився і потайливо примружив око.

А Марта, хапаючись, вигребла з-за пазухи заяложеного вузлика й почала шматувати його тримтя-чими руками.

— Скільки за це?—спитала вона, розгорнувши своєрідну скарбничку

й кидаючи на стіл золотого хрестика та зім'ятого блідо-зеленого папірця.

— А нащо вам продавати?— підозріло спитав мастак.

— Грошей зараз дуже треба, Скільки?

Він підкинув на долоні хрестика, обдивився, обнюхав. Потім розгорнув папірця:

№ 2002,—і хвилинку подумавши, хитро повів тарганячим вусом.

— Почекайте трошки... Я на цю бомажку спитаю ціну, бо я не знаю,—тихенько посунув до другої кімнати.

Він ще довго торгувався, граючи на терпінні дивно-схвильованого гостя, і коли, отримавши, нарешті, гроші, розгублений гість побіг із хати, мастак ввічливо вклонився

йому вслід і любовно погладів на долоні блідно-зеленого папірця.

... Додому Марта повертала, щасливо всміхаючись,—вона купила собі нової білизни з гарного, товстого полотна.

Р
А 3776

БІОТЕКА
ІМЕННОГО

0,81 коп

(1986г) ТОВАРИШІ ЧИТАЧІ!

Прочитавши книжку, напишіть до Вид-ва „Український Робітник“:

Чи подобається Вам ця книжка? Як не подобається, то чому?

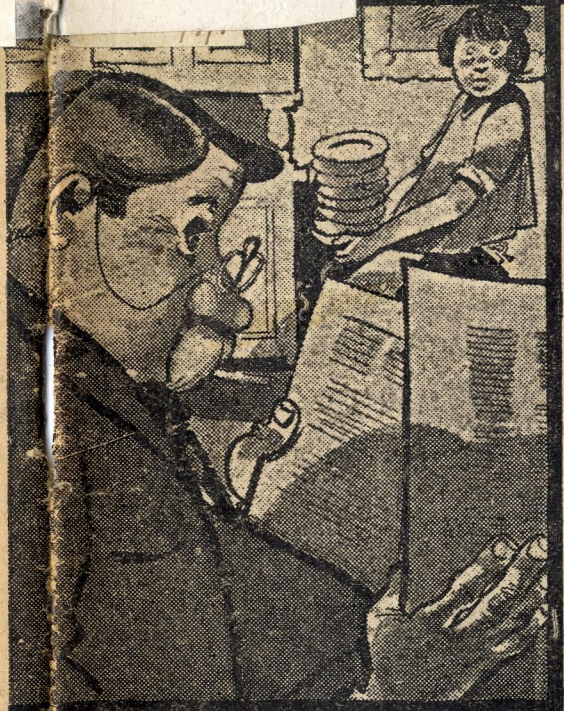
Чи зрозуміли Ви все в книжці?

Чи легка мова книжки? Які книжки, на вашу думку, треба видавати для малописьменних?

Де ви дістали цю книжку?

Листи можна надсилати й без марок.

Адреса Вид-ва: Харків, Палац Праці, кв. 126, „Український Робітник“.

„УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

АРКАДІЙ ЛЮБЧЕНКО
№ 2002

ЦІНА 4 К.